

V Lánech 19. listopadu 1930.

Pane profesore,
k Vaším vývodům o slovenské otázce připomínám:

Není mně pochyby, že slovenština je dialekt češtiny, respektive že slovenština a čeština jsou dva dialekty, z nichž jeden, čeština, písemně byl více zdokonalen a gramaticky vypracován. Nemyílím-li se, má každý slovanský jazyk svůj zvláštní přízvuk a rytmus; slovenština má týž přízvuk jako čeština, také gramaticky jsou totožné a konečně lexikálně jsou rozdíly nepatrné. Prakticky dítě slovenské rozumí českému a naopak, sedlák sedláckovi a tak dále. Avšak tím faktem gramatickým není rozhodnuto o významu slovenštiny mravním a politickým.

Předně slovenština Slovákovi, třebaže je málo rozličná od češtiny, je jazykem mateřským a proto jazykem milým. Vždyť jazyk písemný je všude umělý a odsud význam dialektu a zvláštnosti i v mluvě rodinné.

Slováci byli staletí bez politické a administrační souvislosti s Čechy; v posledních staletích jen nepřímou tím, že i Češi i Slováci byli v Rakousku, podléhali vlivu rakouskému a mohli se, třeba v skromné míře, dohadovat a literárně jednotit.

Češi byli a jsou posud kulturně a zvláště literárně slabí, a proto strahování^b Slováků je slabé. Jak Češi, tak i Slováci potřebovali a potřebují kulturně němčiny. V tom je i slabost Maďarů, i ti byli kulturně slabí, a proto úspěšnější maďarštění Slováků započalo teprve v posledních desetiletích. Toto maďarštění bylo nikoliv kulturní, nýbrž státně politické pomocí administrativy. Zasáhlo tudíž vrstvy zámožnější a tak zvanou inteligenci; masa lidu nebyla maďarizací dotčena, ačkoliv v poslední době se maďarské školy zaváděly již ve vesnicích, města byla již polozmaďarizována. Maďari proti Slovákům, protože měli stát a státem školy a výchovné prostředky, byli kulturnější, a proto vykonávali jistou kulturní atrakci, která vlivem českým nemohla být dostatečně paralyzována.

Tak zvaný rozkol – zavedení slovenštiny jako jazyka literárního – zdá se mi nebyť tak škodlivým, jak Palacký, Kollár a tak dále mysleli. Právě proto, že slovenština jako mateřský jazyk byla Slovákům přirozená, kdežto čeština více umělá a cizí, Slováci svým dialektem se proti maďarskému náporu lépe udrželi.

Připouštím konečně, že slovenštinou se projevoval jistý národní a kulturní individualismus, podobně jako se projevil v maloruštině¹ a běloruštině. Kmeny bez vynikající kultury hledají právě svou osobitost v jazyce mluveném, ne psaném.

Rozumí se z hlediska politického, že v této jazykové individualizaci je jistá slabost. Němci mají mnohem více a různějších dialektů, než jsou čeština a slovenština. Podle toho, jak si Slováci svůj dialekt udělali jazykem literárním, měli by Němci několik literárních jazyků a národů. Stejně Francie je sjednocena jazykem literárním. Jih francouzský mluví provensálsky; to je mnohem větší rozdíl od spisovné franštiny jako slovenština

od češtiny. Podobně Anglie se sjednotila jazykem literárním, a to platí, jak znalci říkají, o Číně a jiných národech. V tom tedy politicky jsme slabí nejen Slováci, ale i Češi, ať už si věc vyložíme nedostatkem vlastního státu nebo slabším smyslem pro stát a jeho funkci jazykovou.

Nebudu se šířit o pojmu: národ. Jistě podstata národnosti nespočívá jen na jazyku. A jestliže Slováci se prohlašují za národ zvláštní a samostatný, tož se to děje na základě politickém a do jisté míry kulturním. Nebyli s námi (my jsme neměli svého státu); Hlinku neodděluje od Čechů jazyk, nýbrž jeho katolicismus.

Je pozoruhodné, že přes všecek odpor Slováků se mezi Čechy neujalo nepřátelství k Slovákům. Vidím v tom také poznání, že Slováci jsou nám Čechům politicky potřební. Nezapomínejme, že máme v našem státě tři miliony Němců, to znamená dva Češi proti jednomu Němci. Němci jsou kulturně vyspělí a silní, protože mohou čerpat z Německa, s nímž jazykově a literárně souvisí. My tím, že jsme teď připojili dva miliony Slováků, jsme proti Němcům politicky, státně silnější. Ovšem Slováci zatím figurují více ve statistice nežli v politice a kultuře, ale to je otázka času, kdy se proberou kulturně, aby účinněji odolali kulturnímu vlivu maďarskému a německému. Naše politická pozice je právě ztížena také tím, že máme značnou minoritu maďarskou, která je kulturně silnější než Slováci. V každém případě poměr deseti proti pěti je nám memento, abychom my, Češi a Slováci, se brzy účinně sjednotili a abychom kulturně se zdokonalovali.

Když jsem v Bratislavě na univerzitě mluvil, měl jsem toto všecko na mysli,² a připouštím Vám, že jsem myslel na české profesory, že totiž někteří si vůči Slovákům nepočínají dost taktně. Ať každý český profesor – týká se to hlavně historiků, filologů, etnografů – podává své poznatky, ať poučuje slovenské studentstvo, ale bez ostnu. Sbíráám si doklady toho, jak Čechové na Slovensku si počínají nesprávně; například dost vysoko postavený úředník ve společnosti kárá Slovenku za to, že mluví slovensky; na střední škole český ředitel si z Čech přivede českého školníka. Tu Slováci přirozeně se bouří, že by ani na školníka nestačili. Pochopuji ovšem, že tomu řediteli a českým profesorům je pohodlnější, když se o vychování školníka nemusí starat, ale bylo by taktičtější, kdyby tam pan ředitel a některý profesor věnovali měsíc tomu, aby si školníka vycepovali. Víím, že naproti tomu je na Slovensku mnoho Čechů rozumných a u Slováků oblíbených.

Že Kollár a druhové viděli v bernoláctině a štúrovštině hlavně otázku filologickou, je v jejich době pochopitelné; nemysleli jasně a určitě o možnosti českého státu a ne dbali politického vlivu pro ustálení spisovného jazyka. Také dost nevyvážili pohnutky tak zvaného rozkolu, které mohli vycítit ze slovenské literatury, i když nepřihlíželi ke hlasům odpůrců. Dnes problém poměru slovenštiny a češtiny je jiný, než byl za Kollára právě proto, že máme svůj samostatný stát. Proto například záslužný jinak spis profesora Pražáka o Česích a Slovácích je nedostatečný,³ že utkvívá na stránkách věci filologických; český profesor by si dnes musil například připomenout, jak kancelář Karla IV. působila na jazyk německý, a musil by vůbec otázku jazykovou posuzovat také politicky, a jak speciálně stát a jeho administrativa mají vliv na vývoj jazyka. Američan a Angličan se cítí jako členové dvou různých národů, v prvé řadě politických, avšak i jazykově odchylných, třebaže odchyly v tomto případě jsou druhu zvláštního. Rozumí se, že tu rozhoduje

i položení zeměpisné. Ale máme tu veliký a poučný příklad, že a jak jazyk nám netvoří národnosti. Podobných příkladů dá se dnes nasbírat více a zajímavých; naši filologové však motají se pořád v tom našem milém Kocourkově. Nestačí pořád kázat, čeští vůdcové a item^c i slovenští musí pozorovat, srovnávat poměry naše a poměry jinde a výsledky svého pozorování našim lidem předkládat. Hněvat se na naše poměry již nestačí a nesluší lidem myslícím (ne jen mluvícím a píšícím).

Vyslovil jsem už jednou přání, aby slovenština měla své místo v poesii, zejména lyrice; vědecky by Slováci mohli psát česky, aby se českých vědeckých knih mohlo více kupovat a číst. Víím, že teď v počátcích našeho soužití Slováci se budou snažit, aby i vědecky vynikali v jazyku svém, ale záleží na Češích, aby ve volné konkurenci kvalitou Slovákům dokázali prospěšnost jednotného spisovného jazyka. Pokud běží o poezii, tož i Němci mají svého Fritze Reutera, Francouzové Mistrala. Francouzští literární historikové Mistrala ani do své literatury nezařazují, ale akceptovali jeho hlavní dílo, které básník sám přeložil do franštiny⁴ a Gounod popularizoval svou operou.⁵ Na tom příkladě mohou se Češi, ale i Slováci, něčemu kloudnému naučit.

Končím, dávaje Vám jakožto znalci poměru na úvahu, nemohla-li by se založit česko-slovenská revue, měsíčník, kterým by se propagovala znalost Slovenska na Slovensku a v Čechách. Nevím, měla-li by vycházet v Praze nebo na Slovensku. Představuji si, že by v této revui se všechno, co se týká Slovenska, Maďarska, ale také Čech, podávalo se z toho nestranického stanoviska státního a jednotného národa.⁶

Pozdravuje

T. G. Masaryk

Dodatečně jsem si přečetl články Zubatého (1922)⁷, Tomsův (1925)⁸, Kleinschnitzové (1930)⁹; neodporuji tomu, co tu říkám já. Poučný je článek Waltrův (1929)¹⁰ svými analogiemi, vyváženými z vývoje norštiny.^d

DOPIS

AÚTGM, f. T. G. Masaryk, sign. L (CD)-66-XII, k. 625. Opis, strojopis.

AKPR, f. KPR, protokol T, sign. T 12/24, President TGM, část V, k. 5. Opis, strojopis.^e

- a – Podle záznamu prezidentova tajemníka Antonína Schenka připojeného k opisu v AKPR byl dopis odeslán až 3. prosince 1930. Jelikož se v záznamu mj. mluví též o tom, že prezident „pokračuje v korespondenci, která se navázala, když prof. Chaloupecký zaslal p. presidentovi svoji knihu *Zápas o Slovensko*“, vyzval si kancléř Šámal 18. prosince předložení všech dosud vyměněných dopisů. – K tomu viz též pozn. č. 11.
- b – Strahovat, archaicky strážit, hlídat, strahování – strážení. Smysl věty má zřejmě být, že se Slováci dopisů slabě ochraňují před cizími vlivy.
- c – Item – rovněž, dále, kromě toho.
- d – Po straně je k tomuto odstavci poznámka tužkou: „P. pres. tuto poznámku připsal vlastnoručně 2. XII. '30. – [?]sp 3. XII. '30.“
- e – K dokumentu v AKPR je ještě přiložen vlastnoruční přepis prezidentova tajemníka A. Schenka z 18. 1. 1931 tohoto znění: „Jiných dopisů pana presidenta v této věci není. Prof. Chaloupecký poslal panu presidentovi delší dopis současně s knihou *Zápas o Slovensko* a toto je odpověď pana presidenta. To jsem mínil obratem „pokračuje v korespondenci“. Před několika dny pak poslal prof. Chaloupecký nový dopis, jež jsem zavřený odevzdal. Oba dopisy Chaloupeckého má pan president u sebe, kopii není.“

- 1 – Maloruštinou je myšlena ukrajinština.
- 2 – Zřejmě míněn projev z 12. října 1930. Viz MASARYK, T. G. *Cesta demokracie IV*. Praha 1997, s. 184–186.
- 3 – Míňna práce: PRAŽÁK, Albert. *Češi a Slovinci. Literárně-historické poznámky k česko-slovenskému poměru*. Praha 1929.
- 4 – Joseph Étienne Frédéric Mistral (1830–1914), francouzský básník a spisovatel píšící v okcitanštině, nositel Nobelovy ceny za literaturu za rok 1904. Svou báseň *Mirèio* (1859) psanou v okcitanštině sám přeložil do francouzštiny pod názvem *Mireille*.
- 5 – Francouzský hudební skladatel Charles Gounoud (1818–1893) složil na základě Mistralovy básně stejnojmennou operu *Mireille*.
- 6 – Tato revue nevznikla, ale uvedený směr do značné míry propagovala revue *Bratislava*.
- 7 – Josef Zubatý – český indolog, překladatel indické literatury, bohemista, rektor Karlovy univerzity (1919/1920); pravděpodobně se jedná o článek: ZUBATÝ, Josef. *České sloveso*. Praha 1921. 124 s.
- 8 – Bohuslav Tomsa (1888–1977), právní filozof, v letech 1933/1934 rektor Právnické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě. Míňen je zřejmě jeho článek: TOMSA, Bohuslav. *Národ a československá otázka. Průdy* (9) 1925, č. 6, s. 317–324.
- 9 – Flora Kleinschnitzová (1891–1946), literární historička, knihovnice a překladatelka; pravděpodobně se jedná o práci: KLEINSCHNITZ, Flora. *Die slowakische Schriftsprache*. Prag 1930.
- 10 – Dr. Emil Walter (1890–1964), český diplomat a překladatel ze skandinávských jazyků; zabýval se vztahy mezi skandinávskými jazyky. Není jasné, o který článek jde.

V. Chaloupecký T. G. Masarykovi
Bratislava, 12. ledna 1931

/204

V Bratislavě dne 12. ledna 1931.

Pane prezidente!

Děkuji Vám srdečně za Váš obšírný dopis a vlastně celou studii o slovenské otázce, kterým jste mne poctil a vyznamenal.¹ Především však prosím Vás, abyste mi nezazlil, že teprve dnes naň odpovídám. Hlavní a nejdůležitější příčinou tohoto pozdržení byl Váš námět na konci listu, kde naznačujete potřebu česko-slovenské revue, která by propagovala znalost Slovenska na Slovensku a v Čechách. Věc tak důležitá vyžaduje přirozeně uvážení. A také jsem se chtěl v té věci již trochu informovati a poraditi se svými přáteli, abych Vám mohl sdělití pak nejenom názor svůj, ale snad i budoucích spolupracovníků. Přišly však Vánoce, kdy bratislavská univerzita stala se, jako obyčejně o prázdninách, polo neosídlenou výspou, kde dosti těžko je přijít s lidmi do potřebného kontaktu. Proto odpovídám aspoň za sebe.

(Píšu na stroji a prosím Vás, abyste si to nevykládal za nevážnost; prostě proto, aby se Vám to lépe četlo. Píšu přirozeně vlastnoručně).

Píšu s přímou a mužnou otevřeností, protože vím, že se Slovenskem cítíte a máte pochopení pro jeho bolesti a potřeby, jako snad nikdo druhý. Doufám také, že mi věříte, že i moje slova, byť i kriticky někde až do tvrdosti zaostřená, jsou vždy a všade míněna jen v dobrém smyslu.